

REGIMUL VALUTAR ÎN ROMÂNIA
1929-1939

N o t ă

*Lucrarea a fost realizată sub coordonarea
prof. univ. dr. George Virgil Stoenescu,
de un colectiv format din:*

Elisabeta Blejan – Direcția Statistică

dr. Brîndușa Costache – Direcția Secretariat

Adriana Iarovici – Direcția Studii și Publicații

*Opiniile prezentate în această lucrare sunt în întregime ale autorilor
și ele nu implică sau angajează în vreun fel Banca Națională a României.*

Cuprins

1. MOTIVAȚII, OBIECTIVE, PRECIZĂRI	5
2. ETAPA LIBEREI CONVERTIBILITĂȚI, 1929-1932.....	6
3. ETAPA SCHIMBURILOR VALUTARE CONTROLATE DE STAT	8
4. CONCLUZII.....	14
BIBLIOGRAFIE	15
ANEXE	

1. MOTIVAȚII, OBIECTIVE, PRECIZĂRI

Relațiile dintre moneda unei țări și valutele străine, felul cum acestea sunt reglementate la nivelul unui stat denotă în foarte mare măsură situația economică a acestuia, poziția economiei naționale în contextul economic internațional, felul cum statul respectiv se raportează la ceilalți parteneri politici de pe mapamond. Toate acestea ne-au determinat să abordăm analiza regimului valutar în România interbelică, înțelegând prin această sintagmă totalitatea principiilor și reglementărilor cu caracter legal, stabilite de statul român în perioada amintită privind utilizarea valutilor, precum și a celorlalte mijloace de plată străine¹.

Motivația pentru care am ales epoca celui de-al doilea deceniu interbelic se regăsește în schimbările dramatice ce au marcat-o atât pe plan internațional, cât și pe plan intern. Studiul debutează cu încheierea procesului ce a avut ca scop redobândirea convertibilității monedei naționale românești, leul. Evoluția acesteia fusese marcată în cursul Primului Război Mondial de pierderea stocului de acoperire al Băncii Naționale a României, evacuat la Moscova, suspendarea convertibilității și devalorizarea în raport cu celelalte valute europene.

În condițiile date, Reforma monetară din 1929 însemna pentru România încercarea de a reveni la normalitate din punctul de vedere al circulației monetare. Evenimentele ce au urmat acestei reforme, mai ales declanșarea Marii Crize Economice cu tot cortegiul consecințelor sale asupra sistemului monetar mondial, au influențat, cum era și firesc, circulația monetară din România.

Am încheiat demersul nostru în 1939, în condițiile în care declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial, deși nu a însemnat și angrenarea imediată a României în conflict, a adus noi bulversări sub raportul circulației monetare la nivel mondial cu implicațiile de rigoare pentru spațiul românesc.

În cadrul analizei pe care ne-o propunem, vom încerca să stabilim nu numai principalele etape ce au marcat acest regim valutar din punct de vedere cronologic, ci și principiile care s-au aflat la baza funcționării sale și, chiar mai mult, ce factori anume au determinat trecerea de la o etapă la alta.

¹ Gheorghe D. Bistriceanu, *Lexicon de finanțe bănci asigurări*, vol. III, Editura Economică, 2001, p. 217

2. ETAPA LIBEREI CONVERTIBILITĂȚI, 1929-1932

Această primă etapă, a liberei convertibilități a leului, este cuprinsă în intervalul 1929-1932. Ea debutează prin Legea monetară din 7 februarie 1929, conform căreia moneda națională a României, leul, reprezentând 10 miligrame aur cu titlul 9/10, a redevenit convertibilă „fie în monete de aur având curs legal, fie în lingouri de aur, fie în devize străine convertibile în aur”. Textul legii preciza că în acest din urmă caz „cesiunea devizelor se va efectua pe un preț care nu va putea depăși paritatea teoretică, majorată cu cheltuielile de expediție ale aurului”².

Deși legea prevedea mai multe posibilități de convertire, în practică a funcționat doar convertibilitatea în devize aur, raportul dintre valutele străine și leu fiind stabilit conform parității aur și fluctuând potrivit cererii și ofertei.

Redobândirea convertibilității leului și cotarea acestuia la bursa de devize au fost obținute în urma refacerii stocului de acoperire al BNR printr-un aport masiv de devize, rezultat din contractarea unui împrumut extern, Împrumutul de Stabilizare 7%.

Declanșarea Marii Crize Economice în anul 1929 a pus sub semnul întrebării aceste realizări. Economia românească în ansamblul său a fost afectată. Primul aspect care s-a făcut resimțit a fost scăderea prețurilor la produsele agricole, datorită abundenței recoltei interne. Ulterior, sub influența depresiei mondiale, fenomenul a cuprins și alte produse. Au fost afectate cu precădere mărfurile destinate exportului României, ceea ce a determinat mărirea cantităților exportate. În paralel au crescut prețurile la produsele importate.

Cu toate acestea, prin reducerea importurilor și creșterea cantităților exportate s-a reușit asigurarea unei balanțe comerciale excedentare. Acest surplus nu a putut fi întotdeauna valorificat în favoarea României, deoarece el a fost dublat de alți factori negativi datorăți crizei. Intrările de devize nu au putut acoperi ieșirile generate de plata datoriei externe, achitarea importurilor și retragerile masive de capitaluri, determinate în 1931 de izbucnirea crizei bancare pe piața Europei. Aceste masive retrageri de capitaluri au avut ca urmare slăbirea întregului sistem de credit din România. În perioada noiembrie 1929 și mai 1930 inclusiv, ieșirea de capitaluri străine și românești s-a ridicat la circa 8,1 miliarde lei.³ Constant, rata de plătit în contul datoriei publice la care se adăugau și celelalte cheltuieli ale statului față de străinătate a depășit excedentul balanței comerciale, ceea ce situa balanța de plăți a României într-o poziție negativă (Anexa nr. 1).

Situația s-a dovedit cu atât mai dificilă cu cât rezultatele obținute în urma stabilizării monetare nu fuseseră consolidate. Potrivit unui cunoscut economist român, Virgil Madgearu*, una dintre condițiile pentru ca România să poată menține rezultatele Legii monetare din 1929 era

² *Legea monetară nr. 359* din 7 februarie 1929 în „Monitorul oficial” nr. 30 bis din 7 februarie 1929.

³ Virgil N. Madgearu, *Evoluția economiei românești după Războiul Mondial*, Editura Științifică, București, 1995, p. 228.

* Virgil N. Madgearu (1887-1940), economist, sociolog și om politic român, teoretician al agrarianismului și al doctrinei „statului țărănesc”, membru al Academiei Române.

ca aplicarea acesteia să fie urmată de un aflux de capitaluri străine, care să învioreze situația instituțiilor de credit autohton și să asigure echilibrul foarte fragil al balanței de plăți⁴.

După cum am evidențiat, situația nu a fost favorabilă, reclamând intervenția Băncii Naționale a României pentru salvarea sistemului de credit și asigurarea lichidităților necesare economiei românești. În primul trimestru al anului 1931, BNR a transformat în devize aur o cantitate de aur lingouri în valoare de 550 milioane lei, fapt ce poate fi ușor observat prin scăderea stocului de acoperire de la 9 275 434 874 lei în februarie la 8 811 108 137 în mai 1931⁵. În același an, a sporit masiv portofoliul rescontat de BNR cu 6,2 miliarde lei în perioada aprilie-noiembrie 1931 și, implicit, a crescut și circulația monetară cu 4,9 miliarde lei⁶. Situația a fost parțial salvată prin recurgerea la contractarea de noi împrumuturi externe, cel mai important dintre acestea fiind Împrumutul de Dezvoltare 7,5% din 1931. Deși acesta era destinat modernizării anumitor sectoare economice și instituțiilor de credit din țară (Creditul Agricol, modernizarea căilor ferate, investiții în agricultură), a fost utilizat de BNR în condițiile crizei pentru a menține stabilitatea și convertibilitatea leului „Este îndoios dacă institutul nostru de emisiune – precizează economistul român Victor Slăvescu – ar fi putut să domine împrejurările vitregi din vara anului 1931 și de mai târziu, fără să fi avut la dispoziție contravaloarea în devize a acestui împrumut”⁷.

Cu toate acestea stocul de acoperire al BNR a înregistrat o nouă scădere, proporția acoperirii angajamentelor acesteia reducându-se de la 44,75%, cât era la începutul anului 1931, la 35,14% la sfârșitul aceluiași an⁸. Același Victor Slăvescu^{**} aprecia că numai prin alăturarea acestor două cifre se poate înțelege foarte bine „în ce măsură temelia leului stabilizat a fost clătinată”⁹.

⁴ Virgil N. Madgearu *op. cit.*, p. 226-227.

⁵ Victor Slăvescu, *Curs de monedă credit schimb*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1932, p. 367.

⁶ Virgil N. Madgearu, *op. cit.*, p. 229-230.

⁷ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 373.

⁸ Virgil N. Madgearu, *op. cit.*, p. 231.

^{**} Victor Slăvescu (1891-1977), economist și om politic român; profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București; a scris numeroase monografii consacrate diferitelor instituții bancare din România; membru al Academiei Române.

⁹ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 371-372.

3. ETAPA SCHIMBURILOR VALUTARE CONTROLATE DE STAT

Prima etapă a luat sfârșit în cursul anului 1932, când, raportându-se la realitățile economiei mondiale, autoritățile de la București s-au aflat în situația de a alege între introducerea unui regim restrictiv în comerțul cu valute sau epuizarea tuturor mijloacelor de plată internaționale ale României, pentru a menține libera circulație a valutilor și convertibilitatea leului.

În faza premergătoare introducerii controlului statului în mecanismul schimburilor valutare, s-a încercat reglementarea relațiilor financiare cu acele state care introduseseră restricții în rambursarea datoriilor față de exportatorii români, prin aplicarea unor măsuri similare începând cu 18 decembrie 1931. Achitarea directă a mărfurilor cumpărate de la comercianți din aceste state era interzisă. Plățile se efectuau în prealabil în lei la Banca Națională a României în contul Oficiului de compensație, numai pe această bază putându-se realiza apoi importul propriu-zis de mărfuri¹⁰.

Menținerea încasărilor valutare la cote scăzute, dublată de masive retrageri de capital, au determinat impunerea monopolului Băncii Naționale a României asupra comerțului cu devize la 18 mai 1932¹¹. Potrivit noului regim al devizelor toate mijloacele de plată exprimate în valute străine: cecurile, tratele, disponibilul în conturile de valute străine, bancnotele și monedele străine de care dispuneau băncile, comercianții și particularii nu puteau fi vândute decât institutului de emisiune sau băncilor autorizate de acesta. Toate devizele ce rezultau din exporturi, credite etc. urmau a fi cedate Băncii Naționale. Cumpărările și vânzările de devize se efectuau doar la cursurile fixate de BNR.

Controlul asupra schimburilor valutare a fost extins la toate categoriile de plăți către străinătate, fie că decurgeau din obligațiile statului, din relațiile comerciale, fie că reprezentau cheltuieli pentru studii, tratamente medicale, turism etc. Obiectivele declarate ale noului regim valutar erau: eliminarea transferurilor de fonduri ce mascau o evaziune de capital și asigurarea disponibilităților pentru acoperirea ratei datoriei publice și a sumelor necesare importului. Celelalte plăți externe, printre care rambursarea datoriilor private se făceau doar în limitele posibilităților stabilite de BNR¹².

Un aspect ce trebuie evidențiat ține de situația instituțională în care se afla BNR. Aceasta, conform statutului său, era o bancă cu capital mixt privat și de stat, dominând în proporție de 90% capitalul privat¹³, tot potrivit legii ea se bucura de privilegiul de emisiune. Prin actele normative care impuneau controlul asupra schimburilor valutare, BNR obținea atribuții deosebite în calitate de mandatar al statului în raport cu celelalte instituții de credit și

¹⁰ *Legea privind reglementarea plăților cu statele care au introdus restricții la devize* în „Monitorul oficial” din 29 februarie 1932.

¹¹ *Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 591* din 17 mai 1932 în „Monitorul oficial” nr. 113 din 18 mai 1932, *Legea pentru comerțul cu devize* în „Monitorul oficial” nr. 230 din 1 octombrie 1932, *Regulamentul pentru aplicarea legii privind comerțul cu devize* în „Monitorul oficial” nr. 250 din 25 octombrie 1932.

¹² Virgil N. Madgearu, *op. cit.*, p. 232-233.

¹³ *Statutul Băncii Naționale a României* în „Monitorul oficial” nr. 30 bis din 7 februarie 1929.

persoanele particulare. Deținea monopolul comerțului cu valute, stabilea cursul oficial, aproba transferurile în afara granițelor de sume în lei sau valute străine. Pe lângă toate acestea, Banca Națională a României a primit și dreptul de a exercita un control preventiv asupra operațiunilor cu devize prin verificarea documentelor (autorizație de import, certificat eliberat de Camera de Comerț, alte dovezi), prezentate de solicitator la acordarea vizei de transfer, prin comunicările făcute de autoritățile vamale asupra exporturilor efectuate, prin verificarea registrelor speciale de devize, unde băncile și firmele comerciale trebuiau să consemneze soldurile conturilor externe. Toate angajamentele în mijloace de plată străine ale celorlalte instituții ale statului trebuiau să aibă avizul Ministerului Finanțelor, care la rândul său avea obligația de a consulta BNR. Această situație excepțională a fost resimțită acut în epocă, însăși conducerea institutului de emisiune considerând că este obligația sa să explice noul statut astfel:

„Desigur că instituirea unui control la folosirea devizelor nu este o măsură ce se recomandă într-un sistem normal de schimb, dar nu era decât această soluție imperativă și dacă nu am fi luat-o la timp, s-ar fi produs un adevărat dezastru pentru întreaga economie națională.

Această măsură a fost determinată pe de o parte de retragerile masive de depozite din bănci, ce evadau sau se tezurau în interior și de cererea precipitată de acoperire a creditelor străine, iar pe de altă parte de imposibilitatea recuperării capitalurilor exportului românesc, blocate în multe țări prin diferite restricțiuni”.

„Organizarea controlului folosirii devizelor s-a făcut direct de Banca Națională a României prin centralizare, banca luându-și astfel o sarcină foarte grea, dar pe care nu putea să o refuze, dată fiind importanța problemei ce privea direct stabilitatea monezii”¹⁴.

Introducerea restricțiilor valutare a fost urmată de scăderea cursului leului cu procente variind de la 5% la 15%. În schimb, au crescut intrările de devize la BNR de la 410 milioane lei în mai 1932 la 970 milioane lei în iunie 1932¹⁵. Tendința ascendentă s-a menținut în cursul anului. În ceea ce privește solicitările de devize, BNR a aprobat în proporție de aproape 100% cererile instituțiilor de stat și ale regiilor autonome, pe planul secund situându-se satisfacerea solicitărilor provenite de la comercianți, industriași etc. (Anexa nr. 2). În ciuda celor amintite, pentru anul 1932 s-a înregistrat un deficit de devize. BNR a fost obligată să vândă în lunile mai și august 1932, aur în valoare de 547 milioane lei din stocul său pentru reconstituirea stocului de devize. Procentul de acoperire a angajamentelor la vedere la sfârșitul anului 1932 a ajuns aproape de limită, respectiv 35,84%¹⁶.

¹⁴ *Raportul Consiliului de administrație către Adunarea generală ordinară a acționarilor Băncii Naționale a României*, 1933, p. 5-6.

¹⁵ Gh. N. Staicu, *Schimbările cu străinătatea în regim restrictiv*, București, 1944, p. 101-104.

¹⁶ *Ibidem*.

Un aspect de primă importanță în funcționarea regimului de control asupra comerțului cu valute este legat de relația acestuia cu supravegherea comerțului exterior. Reglementarea importurilor apare în 1932 pentru a răspunde măsurilor de contingentare, impune mărfurilor românești de către țările străine. În același timp, au fost reglementate și exporturile în compensație. Sub aspectul controlului circulației valutilor, exportatorul în compensație era obligat să cedeze BNR la cursul oficial cote variabile între 20% și 40% din devizele libere obținute¹⁷.

Controlul schimburilor valutare a fost instituit însă fără stabilirea unei relații directe cu supravegherea comerțului exterior. Scopul său era să împiedice mișcarea capitalurilor fără a asigura permanența excedentului balanței comerciale. Ca o consecință a acestei situații, în 1933, România s-a aflat în situația diminuării exportului și înjumătățirii soldului balanței comerciale (Anexa nr. 3), ceea ce a avut ca urmare imediată apariția unui deficit substanțial în disponibilul de devize libere al BNR. Situația s-a repercutat negativ la nivelul anului următor prin acumularea de arierate comerciale și imposibilitatea de a se asigura transferul sarcinilor financiare convenite prin acordurile încheiate între statul român și creditorii străini. În asemenea condiții, a apărut necesitatea stabilirii unui raport strict între reglementarea comerțului exterior și cea a mișcărilor de valute.

Prin intermediul mai multor acte normative, adoptate în perioada octombrie-noiembrie 1934, s-a stabilit că orice operațiune de import nu se va putea realiza decât în baza unei operațiuni prealabile de export, importul neputând depăși sub nici o motivație 60% din valoarea produselor exportate, pentru a împiedica formarea de arierate comerciale. A fost introdusă viza de transfer pusă pe autorizația de import, fără de care aceasta nu era valabilă, cotele de import erau astfel subordonate disponibilităților de devize ale BNR. Produsele exportabile erau împărțite în două categorii: în prima intrau produsele petrolifere, lemnul, cerealele și legumele, acestea urmând a fi exportate numai contra devize libere, în cea de-a doua categorie erau încadrate toate celelalte produse. Toate devizele rezultate din exporturi trebuiau cedate Băncii Naționale a României la cursul parității legale. De astă dată legiuitorul stabilea și proporția de devize (40%), pe care BNR urma să o păstreze pentru nevoile statului și pentru operațiunile proprii. Restul de 60% urma a fi alocat pentru a acoperi importurile de mărfuri, fiind distribuit comercianților potrivit prevederilor legale¹⁸. Mecanismul care lega distribuția devizelor prin BNR de comerțul exterior era unul complicat. Pentru procentul de 60% din valoarea exporturilor se emiteau certificate de import de către autoritățile vamale, care erau distribuite comercianților de către Comisia pentru orientarea și supravegherea comerțului exterior. Operațiunea efectivă de încasare a sumelor consemnate în documentele amintite

¹⁷ *Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1234* din 22 noiembrie 1932 în „Monitorul oficial” nr. 276 din 24 noiembrie 1932.

¹⁸ *Decretul regal nr. 2871* din 25 octombrie 1934 în „Monitorul oficial” nr. 247 din 26 octombrie 1934 și *Decretul regal nr. 3067* din 14 noiembrie 1934 în „Monitorul oficial” nr. 267 din 19 noiembrie 1934.

revenea Băncii Naționale a României, care autoriza pentru negocierea acestora mai multe instituții bancare¹⁹.

Pe lângă posibilitatea negocierii valorii certificatelor de import prin intermediul băncilor autorizate, noul regim introducea și sistemul primelor valutare, pentru acoperirea decalajelor dintre prețurile externe și cele interne și în vederea stimulării exporturilor. Astfel, începând cu decembrie 1934, BNR plătea o primă de 6%, calculată la valoarea exporturilor din prima categorie de mărfuri (petrol, cereale, legume), care se adăuga la primele suplimentare plătite la exportul de cereale și legume. Aceste prime au urmărit despăgubirea exportatorilor pentru pierderile înregistrate prin cedarea devizelor către BNR la cursul oficial inferior celui real. S-a încercat, de asemenea, și orientarea exporturilor în compensație către exporturi realizate în regim normal²⁰.

Situația încasărilor de devize la BNR nu s-a îmbunătățit în cursul anului 1934, acest an încheindu-se cu reducerea soldului balanței comerciale și cu un sold pozitiv minim pentru BNR la nivelul devizelor libere, ceea ce a determinat perpetuarea arieratelor comerciale. În asemenea condiții au fost adoptate noi modificări în sensul liberalizării regimului valutar. Pentru stimularea cedării devizelor la BNR și micșorarea decalajului dintre cursul oficial și cel practicat pe piața liberă, a fost adoptat în martie 1935 principiul negociabilității parțiale în comerțul cu valute. Astfel, devizele rezultate din exporturi urmau a fi cedate la cursul parității legale Băncii Naționale a României în proporție de 60% în cazul produselor petrolifere și de 40% în cazul celorlalte produse. Aceste devize urmau a servi la acoperirea plăților în străinătate ale statului român și ale instituțiilor publice. Restul devizelor rezultate din export reprezentau un disponibil pe care comercianții îl puteau negocia prin băncile autorizate după normele ce se stabileau de către BNR²¹. Aceste disponibilități erau destinate importatorilor care dovedeau că beneficiază de autorizația de import eliberată de Direcția Comerțului Exterior din subordinea Ministerului Economiei Naționale sau solicitărilor venite din partea altor persoane pentru călătorii, studii, probleme medicale etc., care erau avizate de către o comisie interministerială specială ce funcționa pe lângă Direcția Reglementării Comerțului Exterior.

Din această epocă, prin lege, un regim special revenea plăților către statele cu care România încheiase acorduri de plăți. Prevederile acestora privind prioritățile de plată primau în fața reglementărilor amintite mai sus sau a altor priorități de ordin intern. În plus, valutele ce făceau obiectul acordurilor de plăți, chiar dacă erau devize libere, nu se converteau în lei la

¹⁹ Banca Anglo-Cehoslovacă, Banca Comercială Italiană și Română, Banca Comercială Română, Banca de Credit Român, Bank of Roumania Ltd., Banca Românească, Banca Urbană și Societatea Bancară Română.

²⁰ Gh. N. Staicu, *op. cit.*, p. 138

²¹ *Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 429 privind regimul comerțului exterior* în „Monitorul oficial” nr. 56, Partea I, din 7 martie 1935.

cursul oficial plus primele valutare, ci la cursurile stabilite prin intermediul înțelegerilor bilaterale²².

Regimul negocierii parțiale a devizelor nu a dat rezultatele așteptate, intrările de devize la BNR nefiind suficiente. În a doua jumătate a anului 1935, BNR trebuia să achite 2 857 milioane lei în valute libere în contul datoriilor statului, în vreme ce nu putea conta decât pe un total al intrărilor în devize libere de aproximativ 1 420 milioane lei²³. În plus la jumătatea anului se înregistrau arierate comerciale în valoare de 7 404 milioane lei în valute libere²⁴.

În acest context, autoritățile române au decis revenirea la regimul anterior începând cu 11 iunie 1935. Prin lege, era reafirmat monopolul BNR asupra întregului comerț cu valute, punându-se astfel capăt negociabilității parțiale a devizelor, dar se reorganiza sistemul primelor valutare. Institutul de emisiune urma să plătească „pentru menținerea și stimularea exportului” o primă peste valoarea cursului oficial al fiecărei monede. Procentul acestei prime a fost stabilit într-o primă etapă diferențiat, în funcție de categoria de mărfuri care făcea obiectul exportului, nivelul său variind de la 10% pentru produsele petrolifere la 40% pentru grâu și derivatele sale²⁵. Trebuie amintit că aceste prime se acordau doar pentru exportul acelor mărfuri plătite în devize libere²⁶, fie că erau depuse în conturi la vedere, fie în conturi de clearing. În schimb, importatorii și cei care obțineau de la BNR devize pentru ale tipuri de plăți în străinătate aveau obligația de a achita pe lângă cursul oficial al valutei solicitate și o primă de 44%²⁷.

În condițiile în care situația raportului între intrările și ieșirile de devize libere rămânea deficitară, iar balanța comercială a României înregistra scăderi semnificative, autoritățile de la București au considerat necesară unificarea primelor valutare indiferent că era vorba despre lichidarea devizelor cumpărate de la exportatori sau provenite din alte operațiuni: BNR percepea o primă uniformă peste cotația oficială la vânzarea de valute. Procentul acesteia a fost fixat începând cu 1 decembrie 1935 la 38% din cotația oficială a valutei respective²⁸.

Regimul acesta a funcționat neschimbat până la 30 august 1938, când din cauza unei noi scăderi a prețurilor pe piețele mondiale, în special la cereale și derivatele acestora, s-a

²² *Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 969* în „Monitorul oficial” nr. 130, Partea I, din 11 iunie 1935 și *Decizia Președinției Consiliului de Miniștri nr. 2532 pentru primele de import și export ale mărfurilor* în „Monitorul oficial” nr. 130, Partea I, din 11 iunie 1935.

²³ Arhiva BNR, fond Serviciul Secretariat, dos. 4/1934, f. 92-93.

²⁴ Arhiva BNR, fond Serviciul Studii, dos. 4/1931-1940, f. 751.

²⁵ Grâu și derivate 40%, orz, ovăz și secară 30%, porumb 15%, animale vii și produse animale, alimentare (cu excepția păsărilor vii) 30%, lemn și derivate 25%, produse petrolifere 10%, alte produse 25%.

²⁶ Franci francezi, franci elvețieni, franci belgieni, lire italiene, pesetas, florini olandezi, lire sterline, egiptene sau palestinene, dolari SUA sau canadieni, coroane cehoslovace, coroane daneze, norvegiene sau suedeze.

²⁷ *Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 969* în „Monitorul oficial” nr. 130, Partea I, din 11 iunie 1935 și *Decizia Președinției Consiliului de Miniștri nr. 2532 pentru primele de import și export ale mărfurilor* în „Monitorul oficial” nr. 130, Partea I, din 11 iunie 1935.

²⁸ *Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 2234 pentru modificarea regimului comerțului exterior* în „Monitorul oficial” nr. 272, Partea I, din 26 noiembrie 1935 și *Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1173 pentru prima valutară la exportul și importul de mărfuri* în „Monitorul oficial” nr. 147, Partea I, din 27 iunie 1936.

constatat că prima de 38% nu mai era suficientă pentru stimularea exportului acestor produse. În aceste condiții, s-a revenit la principiul negociabilității parțiale a devizelor, pentru cele care erau cedate la BNR păstrându-se cotația oficială și prima valutară.

La 31 august 1938, s-a legiferat negocierea parțială a devizelor provenite din exporturile normale de cereale și derivatele lor, plante leguminoase, semințe oleaginoase și alte semințe. Din suma rezultată în urma unor astfel de exporturi, 70% urmau a fi cedate BNR la cursul oficial plus prima de 38%, restul de 30% fiind lăsate la dispoziția exportatorilor, care puteau tranzacționa acest procent prin băncile autorizate²⁹.

Practicarea unui complex de cursuri valutare izvorâte din acordurile de plăți, din comerțul în compensație, din cota negociabilă de 30% și prima valutară de 38%, în paralel cu urcarea prețurilor interne, au agravat gradul de depreciere a monedei naționale.

În vederea stopării speculațiilor, începând cu 1 octombrie 1939, libera negociere parțială a devizelor rezultate din exporturi s-a extins la toate categoriile de mărfuri. Chiar mai mult, procentul a fost mărit, 30% erau cedate BNR la cursul oficial plus prima de 38%, iar restul de 70% puteau fi negociate liber la bursă prin intermediul băncilor autorizate și puteau fi utilizate numai pentru acele transferuri care obținuseră autorizația din partea Oficiului Schimburilor cu Străinătatea³⁰.

Se urmărea prin aceasta stimularea exporturilor, dirijarea lor către țări cu devize libere, unificarea multiplelor cursuri pe care le avea leul și întărirea poziției acestuia, scăderea prețurilor interne și ieftinirea costului vieții. Măsura nu a fost însă potrivită, datorită începerii războiului mondial. Acesta a determinat introducerea în alte țări a unor măsuri de dirijare și raționalizare ce creșteau rolul statului în economie. În plus, existau numeroase convenții de clearing și plăți, care reglementau folosirea devizelor rezultate din schimbul dintre România și celelalte țări, stabilind și cursuri fixe de convertire. Mai era regimul compensațiilor, la care se adăuga existența unor conturi în valute libere blocate prin acorduri pentru anumite scopuri. Toate acestea făceau inoperantă libera negociere a valutelor în proporția de 70%. De altminteri, regimul liberei negociabilități parțiale a valutelor străine nu a funcționat prea mult, în 1940 revenindu-se la cedarea integrală a valutelor către BNR concomitent cu mărirea primei valutare, plătită peste cursul oficial.

²⁹ *Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 2064* în „Monitorul oficial” nr. 201, Partea I, din 31 august 1938.

³⁰ Decretul-Lege nr. 3418 pentru reglementarea schimbului cu străinătatea în „Monitorul oficial” nr. 215, Partea I, din 17 septembrie 1939.

4. CONCLUZII

Lăsând deoparte schimbările intervenite de la o epocă la alta, regimul valutar din România după 1932 poate fi caracterizat din punctul de vedere instituțional, dar și din punctul de vedere al atingerii obiectivelor propuse.

Instituțional vorbind, organizarea controlului asupra comerțului cu devize a avut la bază următoarele principii: cedarea către BNR a valurilor rezultate din exportul de mărfuri sau obținute pe orice altă cale, concentrarea operațiunilor cu acestea la BNR, impunerea controlului statului fie direct, fie prin mandatarii săi, asupra operațiunilor de devize³¹.

Sub aspectul realizării obiectivelor, controlul statului asupra comerțului cu devize își propunea apărarea stabilității monedei naționale și asigurarea lichidităților necesare în valute libere, pentru achitarea obligațiilor externe ale statului, fie că decurgeau din datoria publică, fie că reprezentau contravaloarea efortului de înarmare a țării. La acestea se adăugau și plățile care proveneau din relațiile comerciale externe ale României.

Încercările de asigurare a disponibilităților în valute necesare statului și economiei românești nu au fost întotdeauna încununete de succes. Schimbările repetate ale regimului valutar, intervenite în intervalul 1934-1935, precum și în perioada 1938-1940, reflectă dramatismul situației. În aceste perioade, s-a trecut foarte repede de la monopolul BNR asupra achiziției de valute la posibilitatea negocierii parțiale a acestora, pentru ca ulterior să se revină la situația anterioară. Schimbările amintite au fost dublate de introducerea unor prime valutare, plătibile peste cota oficială pentru devizele cedate la BNR.

În același timp, nu s-a putut asigura întru-totul nici stabilitatea monedei naționale, leul. O dovadă în acest sens este reprezentată de introducerea cotelor liber negociabile la valutele rezultate din exporturi, precum și de apariția primelor valutare, ce diminuau valoarea leului. Realitatea devalorizării acestuia a fost recunoscută oficial prin reevaluarea stocului de aur al Băncii Naționale a României în noiembrie 1936 la prețul de 153 333,33 lei/kg aur fin. Acesta rezulta prin adăugarea primei de 38% (42 222,22 lei/kg aur fin) la prețul de stabilizare din 1929 (111 111,11 lei/kg aur fin)³².

În ansamblu însă, valoarea reală a leului românesc în epocă nu putea fi stabilită cu certitudine. Situația confuză era generată chiar de impunerea controlului statului asupra comerțului cu valute. Multitudinea de reglementări care guvernau regimul cursurilor valutare și cel al comerțului exterior, schimbarea repetată a acestora la intervale scurte de timp, coexistența mai multor cursuri pentru aceeași valută (cursurile rezultate din acordurile de plăți și de compensații, cursul oficial la care se adăugau primele valutare, cursurile practicate pe piața liberă) aveau ca rezultat deformarea raporturilor existente între leul românesc și valutele străine.

³¹ Arhiva BNR, fond Contabilitatea externă, dos. 13/1946, nenumărat.

³² *Decretul nr. 2504*, publicat în „Monitorul oficial” nr. 260 din 7 noiembrie 1936.

BIBLIOGRAFIE

- * * * Arhiva Băncii Naționale a României:
Fond Contabilitatea generală
Fond Contabilitatea externă
Fond Serviciul Studii
Fond Serviciul Secretariat
- * * * Monitorul oficial 1929-1939
- * * * Rapoartele Consiliului de administrație către Adunările generale ordinare ale acționarilor BNR, 1933-1936
- Axenciuc, Victor** *Evoluția economică a României, Cercetări statistico-istorice 1859-1947, vol. I Industria, vol. II Agricultura, vol. III Monedă credit-comerț finanțe publice*, Editura Academiei Române, București, 1992-2000
- Introducere în istoria economică a României*, Editura Fundației România de Măine, București, 1997
- Bistriceanu, Gheorghe D.** *Lexicon de finanțe bănci asigurări, vol. III*, Editura Economică, 2001
- Bogza, Vasile** *Criza agrară în România dintre cele două războaie mondiale*, București, Editura Academiei, 1975
- Cameron, Rondo, Neal, Larry** *Concise Economic History of the World*, Oxford University Press, 2003
- Hamangiu, Constantin** *Codul general al României*, Librăria Universală Alcalay & Co., București
- Kirițescu, Costin C.** *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui, vol. I-II*, Editura Enciclopedică, București, 1997
- Kirițescu, Costin C., Dobrescu, Emilian M.** *Moneda Mică enciclopedie*, Editura Enciclopedică, București, 1998
- Ionescu, Lazăr** *Relațiunile dintre Banca Națională a României și Stat 1880-1935*, București, 1935
- Madgearu, Virgil N.** *Evoluția economiei românești după Războiul Mondial*, Editura Științifică, București, 1995
- Marinescu, G.C.** *Banca Națională a României, Legi, statute, dispozițiuni monetare, convențiuni financiare etc.*, București, 1939

- Slăvescu, Victor** *Curs de monedă credit schimb*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1932
- La situation économique de la Roumanie et sa capacité de paiement mémorandum*, MO Imprimeria Centrală, București, 1934
- Staicu, Gh. N.** *Schimburile cu străinătatea în regim restrictiv*, București, 1944
- Olaru, Corneliu** *Echilibre monetare europene 1918-1939*, Editura ISIS, București, 1995

ANEXE

Balanța de plăți a României

milioane lei

Anul	Soldul comerțului exterior	Împrumuturi, credite, avansuri	Datoria publică externă (sume transferate în străinătate cu titlul de anuitate a datoriei publice)	Regii publice și stat	Diverse	Invizibile (transferuri de capital în străinătate, repatrieri)	Sold (acoperit cu aur și devize)
	1	2	3	4	5	6	7=1+2+3+4+5+6
1927	4.258	434	-4.279	-600	350	2.657	2.820
1928	-5.226	4.646	-4.012	-586	350	2.097	-2.731
1929	-668	13.617	-5.392	-660	350	713	7.960
1930	5.477	838	-5.032	-662	320	-4.667	-3.726
1931	6.442	3.618	-6.090	-192	-17	-7.381	-3.620
1932	4.701	1.647	-4.776	-384	-82	-1.460	-354
1933 (11 luni)	2.485	-208	-2.423	-205	137	-435	-649

Sursa: Victor Slăvescu, *La situation économique de la Roumanie et sa capacité de paiement memorandum*, MO Imprimeria Centrală, București, 1934, Anexa 57.

Solicitări de valute la BNR

lei

Anul		1932	1933	1934	1935
Cereri devize	Comercianți	3.299.954.906	3.105.012.295	10.885.316	5.942.213
	Industriași	2.202.511.261	2.198.204.757	4.256.994	4.402.456
	Întreprinderi agricole particulare și diverși	673.069.251	680.978.726,00	1.977.680	893.491
	Instituții de stat și Regii autonome	5.045.974.946	3.751.941.960	1.813.771	2.213.473
Total		11.221.510.364	9.736.137.738	18.933.761	13.451.633
Aprobări devize	Comercianți	2.306.596.781	2.794.387.243	7.995.884	5.619.008
	Industriași	1.494.059.578	2.044.779.306	3.098.577	4.120.630
	Întreprinderi agricole particulare și diverși	540.467.413	552.695.241	1.431.708	552.926
	Instituții de stat și Regii autonome	5.045.657.832	3.751.030.000	1.800.497	2.197.548
Total		9.386.781.604	9.142.891.790	14.326.666	12.490.112
Cereri respinse	Comercianți	993.357.578	310.625.052	2.889.432	323.438
	Industriași	708.452.230	153.425.451	1.158.417	281.625
	Întreprinderi agricole particulare și diverși	132.601.838	128.283.485	545.972	340.533
	Instituții de stat și Regii autonome	317.114	911.960	13.274	15.925
Total		1.834.728.760	593.245.948	4.607.095	961.521

Sursa: Rapoartele Consiliului de administrație către Adunările generale ordinare ale acționarilor BNR, 1933-1936.

Comerțul exterior al României 1929-1939

Anul	Export		Import		Sold mil. lei
	mii tone	mil. lei	mii tone	mil. lei	
1929	7.065	28.960,0	1.120	29.628,0	-668
1930	9.215	28.522,0	805	23.044,2	5.477,8
1931	10.047	22.196,9	560	15.754,6	6.442,3
1932	9.057	16.721,6	450	12.011,3	4.710,3
1933	8.778	14.710,8	467	11.741,9	2.428,9
1934	8.854	13.655,7	636	13.208,5	447,2
1935	9.276	16.756,2	533	10.847,5	5.908,7
1936	10.549	21.703,4	630	12.637,7	9.065,7
1937	9.637	31.568,4	709	20.248,7	11.283,7
1938	7.409	21.532,6	821	18.767,8	2.764,8
1939	7.564	26.809,3	739	22.890,5	3.918,8

Sursa: Victor Axenciuc, *Evoluția economică a României cercetări statistico-istorice 1859-1947, vol. III Monedă credit-comerț finanțe publice*, Editura Academiei Române, București, 2000, 361-362.